

fra nettdebatten
www.dagsavisen.no

Tog som fortjent

I Norge smører vi fortsatt asfalt utover landet og sitter i hver vår blikkboks og skur på rattet i håp om å rekke flyet til Trondheim. Det er trist, men dessverre fortjent, skrev Stein Ørnhoi i en kommentar i går.

Jeg gratulerer Stein Ørnhoi med en uvanlig presis og poengtert formulering: «Du kan ikke stemme på Frp og etterpå stå på perrongen og forlange at toget er i rute.» Den bruker vi igjen i valgkampen!

Audun

SV vil jo avskaffe ingeniørutdannelsen i landet og erstatte det med kosefag, så da er det jo ingen til å bygge jernbanen lenger, så kan ikke se hvordan det å stemme SV skal hjelpe så mye.

Clas

Hvor mye koster jernbanen skatte- og avgiftsbetalerne, dernest hvor mye subsidierer de samme skatteborgerne Ørnhois togreiser med? Hvor mye bruker staten på veiformål, og hvor mye gir bilistene tilbake i form av avgifter og moms? Hvor stor andel av persontrafikken går per vei og jernbane? En ting har Ørnhoi rett i: Jernbanepersonellet er veldig bra – særlig på Gjøvikbanen. Den er privatisert.

Skatteyster

Jeg reiser 33.600 km med tog i året, til og fra jobb. Det har aldri vært dårligere stelt med toget enn etter at de rødgrønne tok over styringen av landet. Det er rett og slett latterlig dårlig. I vinter toppet det seg når det gjelder elendighet og jeg startet med å kjøre bil, og har fortsatt med det siden. Lange køer og veldig dyrt, men bilen går når jeg trenger den og jeg kommer alltid på jobb i tide.

Hans Klippe

ESPEN LØKELAND-STAI
Fungerende debattredaktør

Kronikk: 6000 tegn inkl. mellomrom.
Hovedinnlegg: 4000 tegn.
Innlegg/replikk: 2-3000 tegn.
Kortinnlegg: 800-1500 tegn.
Sendes til: debatt@dagsavisen.no

Legg ved portrettfoto. Innleggene kan legges ut på nett. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innleggene.

Den vestlige verdens gjeldsbetjening er så høy at den forutsetter varig økonomisk vekst. Men dette er ikke lenger noe man kan ta for gitt.

Med hodet under armen

KRONIKK

HELGE LURÅS

Siviløkonom og rådgiver, Nupi

I 2008 slo den såkalte finanskrisen inn over verden. Den hadde etter sigende sitt utgangspunkt i boliglån gitt til amerikanere uten jobb eller annen fast inntekt. Disse lånene ble solgt fra en finansinstitusjon til en annen inntil ingen lenger hadde oversikt over hvem som eide hva. Bankene sluttet å låne til hverandre og kredittmarkedet tørket inn.

Overlatt til seg selv ville markedene drive prisen på penger – altså rentene – opp i været. Det var konsekvensen av økt risiko. Har du dårlig kredittverdighet, må du betale mer for å låne penger. Jo høyere renter du må betale, desto dårligere kredittverdighet får du. Det er dyrt å være fattig, som ordtaket sier.

«Løsningen» i 2008 var at stater og sentralbanker viste handlekraft. En rekke virkemidler ble tatt i bruk, men den underliggende filosofien var at tilliten måtte gjenskapes. Statene garanterte derfor bankenes dårlige lån. De ble en mellommann i finanskjeden. Markedene lot til å ha blitt overbevist av statsledernes bastante vilje til å ta ansvar og tilføre likviditet. Store mengder statsobligasjoner ble utstedt som villig ble kjøpt opp til lav rente. Statene hadde den troverdighet og kredittverdighet som bankene selv manglet. For å finansiere stimulerings tiltak, ble det også trykt penger. Statene lånte av både andre og seg selv.

Konsensus har vært at disse tiltakene var nødvendige og suksessfulle. Vestlig økonomi er igjen i ferd med å vokse. Betjeningsevnen av gjeld er avhengig av inntektens størrelse. For en stat er inntekten bestemt av bruttonasjonalproduktet. Direkte stimulerings tiltak og enkel tilgang på kreditt øker BNP, som dermed gjør det mulig å betjene høyere gjeld ved å ta inn økte skatter. Man skal vokse seg ut av gjeldsproblemene. Det er god keynesiansk teori.

Krisen i Hellas viser skjørheten i denne logikken. Den greske staten mistet markedets tillit. De var subprime, i likhet med de amerikanske boligieierne. Renten på greske statsobligasjoner skjøt i været, noe som forverret betalingsevnen, som igjen økte renten, osv.

På samme måte som i 2008 har det igjen blitt ropt på handlekraft. Noen som har

mer kredittverdighet enn den greske stat må låne pengene, som de skal låne videre til den greske stat, som skal låne videre til greske banker, som skal låne videre til greske boligkjøpere og bedrifter.

I Berlin har man advart mot den statlige lånefesten helt siden 2008. Spøkelset fra mellomkrigstidens hyperinflasjon er fortsatt ikke glemt. Tyskland har derfor krevd greske innstramninger som betingelse for å gi lån. Det kan gjøre det vanskelig for Hellas å vokse seg ut av gjeldsfellen. Kredittverdigheten til flere land i eurosonen er videre stilt i tvil. Det er disse som nå er garantister for grekerne.

Det er lett å skylde på finansmarkedene i denne situasjon. Når de såkalte ulvene har utsett seg et offer, er slaget allerede tapt. Rentene øker, og betalingsevnen synker. Når man som Hellas ikke kan devaluere eller la seddelpressen gå, er konsekvensen konkurs eller redningspakker. Men det underliggende problemet er for høy gjeld. Å flytte byrden fra banker til stater, og fra stater til andre stater og til EU er bare å utsette regningens time.

Den vestlige verdens gjeldsbetjening er så høy at den forutsetter varig økonomisk vekst. Men langsiktig økonomisk vekst kan man ikke lenger ta for gitt. Økonomi forutsetter aktivitet, og aktivitet forutsetter energi. I en ny rapport fra Pentagon forventes det at etterspørselen etter olje vil overgå tilbudet innen 2012. Og at etterspørselen med dagens prisnivå vil være 10 millioner fat per dag høyere enn maksimal produksjon innen 2015. Pentagon ser ut til å forvente Peak Oil i nær framtid.

Det er et faktum at produksjonen av konvensjonell olje ikke har økt siden 2005. Prisene steg da også kraftig i 2008. Etter finanskrisen sank etterspørselen og det oppsto en «normalsituasjon» med reservekapasitet og lavere priser. Det kan ikke utelukkes at finanskrisen og den økonomiske nedgangen var et tidlig varsel på Peak Oil. Man trenger ikke være spesielt oppvakt for å se en sammenheng mellom høye energipriser og økonomisk aktivitet.

Inntil man finner alternativer vil flat eller synkende oljeproduksjon medføre stagnerende eller fallende økonomisk aktivitet. Det betyr manglende evne til å betjene gjeld, kredittkrise og høyere renter. Dersom verden er inne i en fase av Peak Oil, er vestlige statslederes «handlekraft», kunstig lave renter og keynesianske tiltak den verst tenkelige politikk. Det vil simpelthen igangsette aktivitet og forsere

Når man som Hellas ikke kan devaluere eller la seddelpressen gå, er konsekvensen konkurs eller redningspakker, skriver kronikkforfatteren. Bildet er fra demonstrasjoner i går mot den greske regjeringens innstramninger.

FOTO: SCANPIX/AP

etterspørsel av olje som ikke finnes. «Boom» vil etterfølges av «bust». Oljeprisen vil fluktuere voldsomt.

Det er få insentiver for demokratisk valgte ledere å ta innover seg konsekvensene av en slik situasjon. Økonomisk stagnasjon er smertefullt. De fleste aktiva vil synke i verdi, det gjelder både aksjer, obligasjoner og ikke minst boliger. I land hvor folk har sin velstand knyttet til verdien av sin bolig er det naturlig nok politisk motvilje mot å la renta bli for høy. Det vil også føre til konkurser og ledighet. Og bedriftsledere, arbeidstakere og boligieiere er jo velgere.

I den britiske avisen Guardian ble det i fjor rapportert at amerikanske myndigheter i mer enn ti år har instruert Det internasjonale energibyrået om å overdrive verdens oljereserver. USA var, i henhold til artikkelen, redd for panikk i finansmarkedene om den reelle situasjonen ble kjent. Står vi nær en produksjonstopp for olje vil denne panikken grunnleggende sett ikke la seg bøte på uansett hvor mye «handlekraft» og «vilje» verdens statsledere og sentralbanksjefer klarer å mønstre. Kredittskvis og høyere renter er kanskje et tidlig varsel om at den økonomiske aktiviteten må stagnere. Det kan gjøre situasjonen verre å kjempe imot.